

Éric Cobast

100
DE
CUVINTE
ALE
CULTURII GENERALE

Cuprins

Cuvânt-înainte.....	7
CAPITOLUL I.	
Cuvintele tradiției	11
CAPITOLUL II.	
Cuvintele modernității	53
CAPITOLUL III.	
Și după aceea?	179
Index – 100 de cuvinte	219

Cuvânt-înainte

La urma urmei, cultura nu este chiar atât de generală... Iar cele o sută de cuvinte pe care a trebuit să le alegem s-au impus de la sine, într-un mod firesc, dintre cele care circulă în epoca noastră și în presă, dar și dintre cele care revin mereu printre subiectele diverselor concursuri. Toate acestea au în comun faptul că sunt rezultatul tensiunilor ce structurează axa temporală a istoriei ideilor, consacrată de învățământul universitar și de practicile jurnalistice. Opoziția fundamentală este aceea dintre Antici și Moderni, dintre tradiție și modernitate. Trebuie văzut aici mai mult decât o simplă schimbare sau chiar o ruptură: este vorba, fără îndoială, despre o răsturnare a normelor, a valorilor și a reperelor. Modul în care modernitatea pune sub semnul

CUVÂNT-ÎNAINTE

întrebării ceea ce tradiția putea transmite nu este, însă, de natură să ne liniștească. Modernii nu au reușit să-i aducă pe oameni în starea de fericire, așa cum nu izbutiseră nici înaintașii lor... Într-un mod extrem de semnificativ, Hannah Arendt începe lucrarea *La Crise de la culture* [*Criza culturii*] (1968) cu formula prin care René Char își exprimase deopotrivă euforia și descumpănirea: „Moștenirea noastră nu este prevăzută în vreun testament.” Poetul reamintește, de fapt, de o moștenire ce nu ar putea fi refuzată decât printr-un gest zadarnic și absurd, pentru a ne face să conștientizăm singurătatea și libertatea noastră în fața a ceea ce ne-au transmis generațiile trecute: nu există testament deoarece nu știm ce să facem cu moștenirea, care ea însăși trebuie organizată din temelii. Breșa prezentului permite, așadar, accesul la toate posibilitățile – fie ele cele mai bune, fie cele mai rele.

Astfel modernitatea a cunoscut experiența ambivalenței, a umanismului răsturnat, a răstălmăcirii istoriei; de aceea, ea dă deseori impresia că se prăbușește sub

CUVÂNT-ÎNAINTE

efectele sale perverse. Ca atare, ni s-a părut firesc să distingem trei etape ale acestei evoluții, grupând cuvintele în trei capitole care se referă la tradiție, la modernitate și la perioada ulterioară. Căci marea provocare a ultimelor două decenii a reprezentat-o ieșirea din modernitate. Dar, chiar dacă dispunem de vocabularul necesar unei astfel de reflecții, suntem dispuși oare cu adevărat să inițiem un asemenea proces?

CAPITOLUL I

CUVINTELE
TRADIȚIEI

1 Adevăr

De câțiva ani încoace s-a impus un cuvânt – mai întâi în engleză, apoi în toate limbile: *post-truth*, post-adevăr, care desemnează opinia potrivit căreia faptele nu mai au nicio importanță în comparație cu emoțiile sau credințele oamenilor. O asemenea epifanie ar deschide o eră post-factuală?

Am fi aproape de o asemenea viziune dacă ne luăm după Stephanie Conway, care evocă „fapte alternative” pentru a caracteriza informațiile false difuzate de către purtătorul de cuvânt al Casei Albe privitoare la numărul de spectatori adunați să asiste la învestirea președintelui Trump la primul său mandat. Câțeva zeci de curioși în ploaie devin aproape o mulțime cuprinsă de un entuziasm nebun.

„Atunci când adevărul este îngropat, el se strânge sub pământ, acumulează o

asemenea forță explozivă încât, în ziua în care izbucnește, aruncă în aer totul, împreună cu el.” Nevinovăția lui Dreyfus, adevărul în sfârșit recunoscut, profețește Zola, vor exploda ca o bombă, dărâmând din temelii minciuna de stat. Zola nu inventează metafora, ci și-o însușește: de multă vreme se vorbea despre a face „adevărul să bubuie”. Adevărul dinamitează minciunile, prejudecățile, aparențele înșelătoare, în timp ce el însuși izbucnește ca un foc de artificii. După ce falsul este înlăturat violent, adevărul se impune.

Ne reamintim astfel că momentul adevărului vine într-o a doua instanță, ca și când ar fi întâmpinat piedici la început, de parcă natura noastră ne-ar lăsa din principiu în seama iluziei, a erorii, a prejudecății și a minciunii, de parcă nu am fi făcuți pentru adevăr, ca și când între aspirația noastră la adevăr și acesta din urmă s-ar ridica obstacolul propriei noastre firi, al simțurilor și al expresivității noastre.

De fapt, adevărul reprezintă o conformitate, ceea ce se numește „adecvare” între ceea ce este gândit și realitate. Această

conformitate asociază lucrurile și intelectul – ceea ce numim „adevăr material”. Dacă este vorba de o conformitate între o judecată și regulile logicii, independent de orice realitate, se va vorbi mai curând despre „adevăr formal”.

Epoca noastră nu a devenit era falsificatorilor? Falsificatorul produce „falsuri”, în sensul că pictează în maniera altui artist căruia îi atribuie opera. Este un artist al inautenticului. Un artist, deoarece cei mai mari falsificatori i-au înșelat pe cei mai prestigioși experți: Elmyr de Hory, de exemplu, a realizat în câteva minute în fața unui aparat de filmat un fals Matisse, pe care l-a ars ulterior în șemineul său. Interpol denunță această „aristocrație tăcută a falsului” atât de activă încât se estimează că 20% dintre operele expuse în muzee ar fi falsuri.

2 Autoritate

Este cunoscută celebra afirmație a lui Hannah Arendt: „O definiție veritabilă a

autorității ar avea în vedere opoziția dintre aceasta și constrângerea prin forță și, totodată, convingerea prin argument” (*Criza culturii*).

Autoritatea apare drept un mod economic de exercitare a puterii: spre a beneficia de așa ceva nu este necesar să ai dreptate, nici să demonstrezi vreo superioritate fizică. Autoritatea este o capacitate majoră de influență care nu depinde decât de consimțământul celui dominat. Ea presupune ceva fundamental inexplicabil, dacă nu irațional. La aceasta și trimite de altfel etimologia, deoarece termenul sanscrit *otas* desemnează „puterea zeilor”. Autoritatea este deci întemeiată pe prestigiu, pe respect, altfel spus – pe recunoaștere. „Autoritatea, explică Myriam Revault d’Allonnes, angajează nu supunerea, ci recunoașterea.”

Prin urmare, autoritatea îi pune cu totul pe cei care o recunosc la dispoziția celor care beneficiază de ea: puterea este absolută și de aceea anarhiștii detestă autoritatea împotriva căreia se manifestă încă și mai radical decât împotriva ordinii. „Urâm

INDEX – 100 DE CUVINTE

Acțiune	54	Dezamăgire	79
Adevăr	12	Dezvoltare	
Angajament	57	durabilă	187
Autoritate	14	Dialog	190
Bănuială (Era...)	58	Discriminare	
Biopolitică	180	pozitivă	191
Catastrofă	59	Disruptiv	83
Cetățenie	18	Dominație	21
Ciocnirea		Donație	23
civilizațiilor	181	Educație	84
Clase sociale	62	Egalitate	87
Compasiune	64	Elită	89
Comunitarism	65	Erou	26
Consum	66	Eveniment	191
Contemplare	19	Excludere	91
Contract	68	Expert	192
Criză	72	Fericire	27
Cutezanță	183	Fractură	
Declin	73	socială	93
Democrație	76	Fraternitate	193

INDEX – 100 DE CUVINTE

Frică	94	Opinia publică	201
Fundație	30	Oraș	134
Genocid	95	Pace	37
Globalizare	194	Pasiune	38
Guvernanță	97	Partid politic	136
Hazard	31	Pesimism	138
Ideologie	99	Populism	139
Imperiu	32	Pozitivism	140
Individ	105	Precaritate	142
Inginer	111	Precauție	202
Început	33	Prerogative	
Învățat	112	regale	205
Laicitate	116	Prezervare	206
Limbă	119	Prietenie	39
Mit	34	Progres	143
Modernitate	123	Rasism	145
Mondializare	195	Război	42
Multiculturalism	196	Război	
Muncă	129	drept/sfânt	44
Națiune	132	Recunoaștere	148
Nevinovăție	133	Religie	46
Obișnuință	35	Reprezentare	149

INDEX – 100 DE CUVINTE

Republică	151	Statul de drept	160
Responsabilitate (Principiu de)	208	Statul providențial	164
Revoltă	153	Suveranitate	166
Reziliență	214	Știință	167
Risc	155	Teritoriu	169
Sacru	47	Toleranță	171
Sex și gen	215	Totalitarism	172
Sinucidere	157	Tradiție	48
Societate civilă	158	Utilitate	173
Spațiu	217	Utopie	175
Spectacol	159	Violență	51